

ביצה יח

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה הלכות טומאת אוכלין פרק טז

(י) כל ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד ואם נטמא אינו לוקה אבל בשאר ימות השנה אינו מוזהר:

2. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ביצה דף יז עמוד ב

הרמב"ם (פט"ז מהל' טומאת אוכלין ה"י) כתב, כל ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהן נכונים ליכנס למקדש ולאכול קדשים, וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד, ואם נטמא אינו לוקה. ומשמעות דברי הרמב"ם דס"ל דהחויב לטהר עצמו הוא מדאורייתא אלא דלית ביה מלקות. והטעם שצריך ליטהר כתב הרמב"ם דהוא כדי שיוכל ליכנס למקדש, ולפי"ז צריך לטבול דוקא קודם יום טוב דאם יטבול ביום טוב עדיין יהיה טבול יום ולא יוכל ליכנס למקדש. (וי"א דלא מהני לזה שיהא לו תשלומין) ולדברי הרמב"ם שצריך לטבול דוקא מעיו"ט מדוקדק היטב המשנה דנקיט שחל יום טוב אחר השבת דלב"ה שרי לטבול בשבת. (עי' צל"ח על רש"י ד"ה ובה"א)

ועי' בטורי אבן (ר"ה ט"ז ע"ב) שהקשה היאך ילפינו מהך קרא דבנבלתם לא תגעו לחייב לטהר עצמו ברגל, הא בפסוק לא נאמר אלא שיזהר מלקבל טומאה ומנלן דאם נטמא צריך ליטהר. ומתריץ דבאמת אינו מפורש כלל בפסוק דמיירי ברגל והא דמוקי ברגל הוא כמ"ש הרמב"ם דצריך להיות טהור שיוכל להביא קרבנותיו, וא"כ מהך טעמא גופא אם נטמא קודם הרגל מחוייב ליטהר.

3. ביאור הלכה על או"ח סימן רסא

את הכלים - עיין במ"ב ועוד אפשר לומר דאיירי לענין כלים טמאים בלחוד ואתא לאשמעינן בזה דכהיום ג"כ חל גזירת חכמים דאסור להטביל כלים טמאים לטהרן אף דהיום אין נראה כמתקן שאין טומאה וטהרה נוהג עתה ומה תיקון יש בהטבילה ואפ"ה אסור משום דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו עיין ביצה ה' ע"א ומיושב בזה קושית הע"ת ע"ש:

4. שערים מצויינים בהלכה

בשופר, וכן בלולב ובמגילה קתני "הכל חייבים", וכיון שכן הרי הכל טרודים ואינו רואה מעשה חברו, משא"כ טבילת כלים והזאה אין הכל צריכים לזה, וע"כ אינו דומה לשופר ולולב ומגילה, אלא דעכ"פ כל אחד ואחד טרוד ונחפו בטרדת יו"ט, ולכן חיישינן שמא ישכח ויעבירוהו. ובמאירי כתב דהני תלת שופר לולב ומגילה אין הכל בקיאים, כדאיתא לשון זה בגמרא הכל חייבים ואין הכל בקיאים, משא"כ הזאה וטבילה אין תלוי בזה שום בקיאות, ולכן לא שייך לומר בהן היינו טעמא דשופר כו'.

דף יח. גזרה שמא יטלנו בידו ויעבירונו ד' אמות ברה"ר. כבר תמהים ומדקדקים דבכמה מקומות מסיים הש"ס והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה, וכדומה, והכא לא קתני כלום, וכן במס' פסחים (טט.) לענין הזאה בשבת שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר, לא קתני כלום. וכבר הבאנו במס' פסחים (שם) בשם הצ"ח, דרק היכא דהכל מחויבים שייך לומר היינו טעמא דשופר כו', וכן לשון הש"ס באלו המקומות "הכל חייבים

5. תוספות מסכת ביצה דף יח עמוד א

שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים - תימה אמאי לא קאמר שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים [1] וי"ל שיש היכרא בפתח ובגפופי החצר.

6. תוס' ד"ה שמא יטלנו (ראש השנה דף כט/ב):

הא דלא נקט שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים... [1] ונראה דמרשות היחיד לר"ה אית ליה הכירא וליכא למיגזר, אבל ברשות הרבים זימנין דלאו אדעתיה ומעביר ארבע אמות

7. המאירי על מסכת סוכה דף מב/ב

ופירשו בה מגזרת רבה שמא יטלנו בידו ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים ללמוד סדר נטילתו וברכותין [2] והוא הדין שהיה יכול לומר שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים אלא שקיצר בלשונו לומר שיוציאנו ויעבירונו אלא שמאחר שסוף כונתו בהעברה כדי לילך אצל חכם נקט ליה לשון העברה [3] וגדולי המפרשים תירצו בה שיעקר הגזרה היא בהוצאה מרשות היחיד שלו והכנסה לרשות היחיד של בקי דרך רה"ר וכיון שאינו מניחה ברה"ר אין כאן לא חיוב הוצאה ולא חיוב הכנסה אלא חיוב העברה ואף על פי שחיוב העברה צריך הנחה ועקירה מאחר שעקר מרה"ר יזו והנחת לרה"ר יזו והעביר ארבע אמות בין זו לזו חייב ואף על פי שאין שבות במקדש דוקא במה שמסור לעבודת המקדש אבל זו שמסורה לכל לא:

8. חתם סופר על שבת דף צז/א

אילימא במעביר וכו'. משמע דמעביר ד' אמות ברשות הרבים מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים חייב אפילו לא נח ברשות הרבים, וכ"כ תוס' לעיל ריש מכילתין ד"ה שבועות בסוף הדבור, והוא שיטת תוס' עירובין ל"ג ע"א ד"ה והא וכו' ונראה דלאו מושיט הוא אלא מעביר וכו', ע"ש. ובוה יובן לשון הש"ס בכל מקום גזרה שמא יעבירנה ולא קאמר גזרה שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים וכן הקשו רש"י ותוס' בכמה דוכתא ונדחקו בישובים, ולהנ"ל ניחא דמסתמא ילך מביתו לרשות היחיד אחר אל מקום הבקי לתקוע שופר או ליטול לולב ולקרנות מגילה ולטבול כלים בחצר שהמקוה שם או להזות על אדם היושב בביתו, וכיון דעוקר ברה"ר ומניח ברשות היחיד לא מחייב אלא במעביר ד' אמות בהליכתו לשיטת הנ"ל ומש"ה הוצרך לומר שמא יעבירונו ולא שמא יוציאנו וא"ש. ואמנם מדנדחקו רש"י ותוס' בכמה דוכתא בישוב קושיא הנ"ל ולא תירצו כנ"ל ש"מ דלא ס"ל כשיטת תוס' דשבת ועירובין הנ"ל אלא כמ"ש חי' רשב"א דשמעתין דמעביר דבריייתא משום מהלך כעומד נגע ביה ומש"ה אמר אילימא במעביר, אבל ד' אמות ברשות הרבים בעי' הנחה ברשות הרבים, וא"כ מאי דאמרינן גזרה שמא יעבירונו פי' ויניחנו ברשות הרבים, א"כ יפה קשיא להו לרש"י ותוס' לימא שמא יוציאנו מרה"ר לרה"ר. וצ"ע ר"פ ר' אליעזר דמילה יוליך מרה"ר לרה"ר דרך רה"ר, ע"ש תוס':

9. סמ"ג - חלק מצות עשה - מצוה מב

יום של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר בכל מקום אף על פי שהתקיעה משום שבות ומן הדין היה שתוקעין יבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם [4] ולמה אין תוקעין אמר רבה (כט, ב) גזירה שמא יטלנו בידו ויוליכנו למי שיתקע לו ויעבירונו אח"כ ארבע אמות ברשות הרבים כעין שביארנו בלולב או מוציאנו מרשות לרשות ויבא לידי איסור סקילה שהכל חייבים בתקיעה ואין הכל בקיאין לתקוע

10. גליוני מנחת חן

שם א"ל גזירה בור בחצרו אטו בור ברה"ר. דאף אם לאדם אחד הבור הוא בחצירו הרי חבירו אין לו בור בחצירו וצריך לצאת לחצר חבירו (רא"ה). וכיאר הדברים דמחמת הגזירה אסרו חכמים עצם הטבילה ביו"ט ושוב אין נפק"מ אם הבור בחצירו או לא, דנעשה איסור עצמי, דאסרו עצם הטבילה. והמאירי כתב דל"ה גזירה לגזירה דבור בבור מיחלף והו"ל חדא גזירה.

11. תוספות מסכת ביצה דף יח עמוד א

גזרה י"ט אטו שבת - ולא הוי גזרה לגזרה די"ט ושבת אחת היא.

12. שיטה מקובצת מסכת ביצה דף יח עמוד א

ופרקין גזרה יום טוב אטו שבת. והשתא בור בחצרו ביום טוב הוי גזרה לגזרה. ומאי שנא דלא גזרינן בכל צורך אוכל נפש יום טוב אטו שבת. ותירצו בתוס' דבאבות מלאכות שהן בכרת ובסקילה מידע ידע שלא הותרו אלא ליום טוב. אבל בטבילת כלים דאין איסור אלא מדרבנן יתיר אפילו בשבת.

13. גליוני מנחת חן

שם גזרו יו"ט אטו שבת וכו'. כתב השטה מקובצת, הא דלא גזרינן בכל צורך אוכל נפש, יו"ט אטו שבת, ותירץ דבאבות מלאכות שהן בכרת ובסקילה בלא"ה ידעינן דלא הותרה אלא ביו"ט, משא"כ טבילת כלים דהוי רק מדרבנן יתיר אפי' בשבת, ובהגהות מו"ל על הרא"ה תירץ עפ"י טו"ז (תקפ"ח) דבדבר המפורש להיתר, אין חכמים גוזרין, וה"נ דוקא באוכל נפש דהתירה תורה בהדיא לא מצי חכמים לאסור. ועי' קהילת יעקב ביצה (סי' י"ב).

14. תוספות מסכת ביצה דף יח עמוד א

נגזור השקה אטו הטבלה - וקשה לפרוך נגזור משום שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים להשיקן וי"ל דגבי הטבלת כלי צריך למגזר שמא יעבירונו לפי שלהוט להטבילו אבל בהשקת מים אין להוט כל כך להשיקן דאפשר במים אחרים וכן בסמוך בולד הטומאה לא פריך נגזור שמא יעבירונו לפי שאינו להוט כל כך להטבילו כיון דליכא אלא טומאה דרבנן.

15. תוספות מסכת ביצה דף יח עמוד א

מדלין בדלי טמא והוא טהור - מאליו תימה דבמתניתין אמר אין מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו וי"ל דהתם מיירי שהוא מלא מים ויש בו הוכחה דלאטבולי קבעי ואסור להטביל כלי דמחזי כמתקן אבל הכא אין הכל יודעין שהדלי טמא וא"כ הרואה יהא סבור דלשאוב הוא צריך.

16. שערים מצויינים בהלכה

כלי שנטמא בולד הטומאה מטבילין אותו ביו"ט. כתבו רש"י ותוס' דטבילה כזו היא דרבנן לא צריך הערב שמש, וראוי להשתמש באותו יום. והתוס' במס' חגיגה (כא. ד"ה האונן) כתבו בשם הר' אלחנן, דגם בטומאה דרבנן צריך הערב שמש, והא דמותר להטביל כלי שנטמא בולד הטומאה מיירי ביו"ט שחל בערב שבת, דיו"ט מכין לשבת. ועי' מש"כ בצל"ח ובשמחת יו"ט. ועי' בפ"י הר"ש למס' פרה (פי"א מ"ב) ובמ"מ (אבה"ט פ"י ה"ב) דיש טומאות דרבנן שצריכין הערב שמש, ויש שאינו צריך.

17. חידושי הרשב"א מסכת ביצה דף יח עמוד א

כלי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו בי"ט. כלומר וכשנטמא מעי"ט וכמו שפירשנו. ופרש"י ז"ל טעמא דכיון דנטמא באב הטומאה הוי תיקון גדול אבל נטמא בולד הטומאה לא הוי [תיקון], ואינו מחזור דאכתי לא ידעינן ההוא טעמא דתיקון כלי דרבא הוא [דאמר] ליה לקמן, אלא טעמא משום גזירה דשמא יעבירונו וכמו

שכתבנו למעלה דכשנטמא באב הטומאה חמירא ליה ומתוך שהוא בהול לטהרו אף הוא אינו זכור אבל כשנטמא בולד הטומאה לא חמירא ליה ואף הוא זכור. [ולכן לא גזרו מטעם דשמא יעבירו]

18. תוספות מסכת ביצה דף יח עמוד א

מערכת וטובלת בבגדיה - תימה היינו שרייה ושרייה אסורה מפני שהוא מכבס ומלבן דאמרי' שרייתו זו היא כבוסו וי"ל דהואיל דהוי דרך טינוף שרי ותדע דהאיך אנו מנגבים ידינו במפה בשבת הא הוי שרייה ואסור מפני שהוא מכבס ומלבן אלא כיון דהוי דרך טינוף שרי הכא נמי נימא הכי.

19. תוספות על שבת דף קיא/א

... ומצא ר"י מוגה בספר הישר דלא אמר שרייתו זהו כיבוסו בדבר שאינו פ"א לכלוך כמו סיפוג באלונטית וקינוח ידיים במפה והני שהולכין במים עם הבגדים הוי נמי דרך לכלוך ולא דרך נקיין

20. רבנו פרץ על ביצה דף יח/א

מערכת וטובלת בבגדיה. וקשה, ליחוש משום סחיטה, כדאמרינן [שבת קמ"ח ב'] לא ליפרוש איניש [סודרא] אפומא דכובא משום סחיטה, ויש לומר משום מצוה לא גזרו, כדאמרינן בפרק בתרא דיומא [ע"ז ב'] ההולך להקביל פני רבו מגיע במים עד צוארו ואינו חושש, וא"ת והא איכא משום ליבון, ויש לומר דבמקום מצוה שרי. ורבינו תם הורה למניקות שליכלכו התינוקות בבגדיהן לקנחן בסמרטוט ולהשליך מים על הליכלוך כדי שתוכלנה להתפלל. ומיהו צ"ע כדפירש הקונטרס משום שמתכוונת לטהר הליכלוך:

21. שו"ע או"ח סימן שב

(ט) מותר ליתן מים ע"ג מנעל לשכשכו; אבל לכבסו, דהיינו שמשפשף צדו זה על זה, אסור. אבל בגד שיש עליו לכלוך, אסור אפילו לשכשכו, דזהו כבוסו, אלא מקנחו בסמרטוט בקל ולא בדוחק, פן יסחוט: הגה - ובגד שאין עליו לכלוך, מותר לתת עליו מים מועטים ולא מרובים, שמא יסחוט (ב"י בשם סמ"ג וסמ"ק וסה"ת והרא"ש פ"ק דיומא). ויש אוסרים בכל ענין (ב"י בשם הטור סי' של"ד וסי' ש"ט ותוספות פרק כל כתבי והגהות פ' כ"ב):

(י) הרוחץ ידיו, טוב לנגבם בכח זו בזו ולהסיר מהם המים כפי יכלתו קודם שיקנחם במפה: הגה - ויש שכתבו דאין לחוש לזה, דלא אמרי' שריית בגד זהו כבוסו בכי האי גוונא, דאין זה רק דרך לכלוך, וכן נוהגין (טור וב"י ואגור). ולכן מותר לנגב ידיו בבגד שהטיל בו תינוק מי רגלים, כדי לבטלם שאין זה רק דרך לכלוך בעלמא. (טור) אבל אסור ליתן מים ממש על המי רגלים כדי לבטלם (הגהות מיימוני פכ"ב ותו' פ' ח' שרצים):

22. שערים מצויינים בהלכה

נדה שאין לה בגדים, מערמת וטובלת בבגדיה. פרש"י שאין לה בגדים טהורים להחליף וללבוש אחר טבילתה, מערמת וטובלת בבגדיה, וממילא גם בגדיה נטהרו. ומכאן כתב הרא"ש (ה' מקואות סי' כח) דנדה מותרת לטבול בבגדיה, דהמים נכנסין תחת בגדיה, ודייק במעדני יו"ט (שם) דאפילו לכתחלה מותרת, והא דאיתא בגמרא מערמת כשאין לה בגדים, זהו משום טבילת הבגדים ביו"ט, ולא משום גופה. אבל בשו"ע (יו"ד סי' קצח סמ"ו) כתב, נדה שטבלה בבגדיה מותרת לבעלה. ומשמע דוקא בדיעבד. וזהו מלשון הרמב"ם (מקואות פ"א ה"ז) "כל הטמאין שנטבלו

23. שערים מצויינים בהלכה

אדם נראה כמיקר. הגרע"א ציין לתוס' במס' יבמות (מו: ד"ה תקוני גברא) בהא דאיתא שם דאין מטבילין גר בשבת משום איסור תקוני גברא, שהקשו דהא אמרינן הכא לענין טומאה דאדם מותר לטבול בשבת ויו"ט משום דנראה כמיקר, ותירצו דטבילת גר שאני, משום דצריך שיעמדו שם ב' ת"ח בשעת הטבילה להודיעו עיקרי המצות. פי' ועי"כ נראה יותר כתיקון גברא. ובחי' הרשב"א במתני' כאן הקשה נמי קושיא זו, ותירץ דהתם בגר שאני דמפיק ליה מטומאת עכו"ם, ומעייל ליה לטהרת ישראל, ומעיקרא עכו"ם והשתא ישראל, פי' וניכר ביותר התיקון גברא. והרמב"ם (אס"ב

24. שיטה מקובצת מסכת ביצה דף יח עמוד א

אדם נראה כמיקר. ופירש הרא"ה ז"ל דטבילת גר שאסורה בשבת מפני שהוא מתקן גמור וכן פירש הרשב"א ז"ל.

25. תרומת הדשן חלק א סימן רנה

שאלה. וילדת שטבלה לאחר מ' של זכר או פ' של נקיבה או קודם זמנים הללו, ורצונה לטבול בלילי שבת מפני שאז בקל לה למצוא רחיצה, אבל מחמת נקיות היתה יכולה לטבול ליל ה' או ליל ו' שרייא בכה"ג שתטבול בשבת או לאו?: תשובה. יראה דלפי משמעות התלמוד אין שום קפיידא בדבר, דמסקינן פ"ב דביצה (יח, א) דאדם טמא מותר לטבול בשבת משום דנראה כמיקר ואפילו בימות הגשמים שרי התם, וכן כתב הרמב"ם (פכ"ג מהל' שבת ה"ח) בהדיא. אמנם שמעתי מהרבה נשים שמחזיקים איסור בדבר לטבול בשבת כה"ג. וכתב מרדכי ממש בשילהי גדה דר"ת אסר לטבול בשבת משום דפסק דלא קי"ל טבילה בזמנה מצוה. ונ"ד דאינה טבילה בזמנה א"כ לכ"ע אסור. ויש לדחות דהא דאסר ר"ת לטבול בשבת היינו אין בעלה בעיר ואינה טובלת אלא משום טבילה בזמנה, ואהא פסק דלא קי"ל דמצוה היא. אבל בעלה בעיר מודה נמי דשרי משום מצות קיום עונה, ואפילו שלא בשעת עונה חשיבי מצוה מה שהאיש משמח אשתו בתשמיש המטה כדאיתא בהדיא בפסחים בפי' אלו דברים (עב, ב). ובשילהי מסכת יומא (פח, א) מוכח דאפי' אי לאו טבילה בזמנה מצוה מ"מ יכול לטבול ביום הכפורים כדי להתפלל בנקיות דהיינו נמי בשביל מצוה. מ"מ בנ"ד הואיל ואפשר הוא מאתמול ולא איחרה אלא בשביל הרחיצה או בכה"ג לא שרי. ואע"ג דמוכח פ"ב דביצה (שם) דהא דשרי אדם לטבול בשבת משום דנראה כמיקר, היינו אפי' היכא דאפשר לטבול בחול. מ"מ נראה דהאידינא בזמנינו דכ"ע זהירי שלא לרחוץ כלל בשבת אפי' להקר בין בנהר בין במקוה, אע"ג דלא מצינו איסור מפורש על זה דאפי' במרדכי פ' כירה בשם התוספות דמחמיר לרחוץ בבריכה, מ"מ מתיר בהדיא בנהר ואפשר דה"ה נמי במקוואות שלנו דמעיינות נובעין הן ולא דמי כלל לכלי. מ"מ המנהג הוא ליזהר ולמנוע וא"כ ליכא למימר דאדם נראה כמיקר דהא נזהרים להקיר, ומוכח מילתא דליטבול מכוון ונראה כמתקן. ומטעם זה נראה דנהגו הנשים ליזהר שלא לטבול בשבת כלל אא"כ בעלה בעיר ולא היה אפשר קודם. דככה"ג הוי טבילת מצוה משום עונה, לפי מאי דנהוג עלמא עתה איסור הרחיצה בנהרות או במקוואות:

26. משנה ברורה על או"ח סימן שכו

(כד) אדם וכו' - ר"ל אע"ג דכלי אסור להטבילו ולטהרו מטומאתו בשבת ויו"ט מפני שנראה כמתקן הכלי עי"ז (יב) אדם שאני מפני שהוא נראה כמצנן עצמו במים ואפילו אם העת קר וגם המים סרוחים שאין דרך לרחוץ בהם מ"מ לפעמים כשאדם בא מן הדרך ומלוכלך בטיט וצואה הדרך לרחוץ אף באלו וע"כ מותר (יג) אפי' היה יכול לטבול קודם השבת. ונוהגות הנשים שאינן טובלות שלא בזמנן בשבת (יד) וכתבו הפוסקים דיפה נהגו משום דכיון דסוף סוף המנהג בזמננו לאסור בשבת לרחוץ כל הגוף אפילו בצונן וכנ"ל א"כ ניכר דהוא משום טבילה ומחזי כמתקן וכתבו (טו) האחרונים דמ"מ נראה דמותר לטבול לקריו כיון דנתבטל התקנה ומותר בתורה ובתפלה אפילו קודם טבילה וכנ"ל בסי' פ"ח א"כ לא מחזי כמתקן ע"י הטבילה ועיין במש"כ בביאור

הלכה דיש מחמירין וסוברין דאין לחלק בין טבילת קרי לשאר טומאות ומי שנוהג להקל אין למחות בידו כי רוב האחרונים סותמין להקל בזה ועכ"פ בנטמא בשבת ויו"ט גופא נראה בודאי דאין להחמיר וכן נתפשט המנהג להתיר אך יזהר מאד שלא יבוא לידי סחיטה דהוא איסור גמור:

27. שערים מצויינים בהלכה

דף יח: פעמים שאדם כו' מלוכלך כו' ורוחץ אפי' בימות הגשמים. מבואר מסוגיין דסמכו על דברים הרחוקים כדי להתיר הטבילה בשבת ויו"ט, שהרי סמכו אהא דאדם נראה כמיקר, ואפי' במים רעים ואפי' במי משרה ואפי' בימות הגשמים, וחזרו לכל מיני צדדי קולות כדי להתיר הטבילה. ועי' מש"כ בשמ"ב וקונ"א (ח"ב סי' פו סק"ב וסק"ג) מה שסמכו רבותינו להקל בטבילה בשבת. וע"ע בתרומת הדשן (סי' רנה) שכתב, דהאידינא כו"ע זהירי שלא לרחוץ בשבת אפי' להקר בין בנהר ובין במקוה. ובסדרי טהרה (סי' קצו סק"ה) כתב, פוק חזי מאי עמא דבר שנהגו לטבול בליל שבועות, וא"כ אזיל דברי התרה"ד דהאידינא נהגו להחמיר, ואף בשבת חזינן מכמה פרושים שטובלין בשבת כו'. ועי' בערוך השלחן (שם ס"ח) דאנשים רבים טובלים בשבת בשחרית אף שלא מטומאת קרי כו'.

28. חידושי הרשב"א מסכת ביצה דף יח עמוד ב

הואיל ובשבת שרי ביום הכפורים נמי שרי. וא"ת אמאי לא אמר ליה ביום הכפורים נמי פעמים שאדם בא מן השדה מלוכלך בטיט ובצואה. וי"ל דביום הכפורים מקום לכלוכו בלבד הוא דרוחץ הא כל גופו לא. וכשהוא רוחץ כל גופו לא יאמרו דבשביל לכלוך הוא רוחץ שאין דרך להיות כל גופו מלוכלך.

29. שערים מצויינים בהלכה

תינח בשבת ביוה"כ מאי איכא למימר. /הקשה הרשב"א הא ביוה"כ נמי אמרינן בגמ' יומא (עו:): דאם הוא מלוכלך רוחץ כדרכו ואינו חושש, ותירץ דביוה"כ דק מקום לכלוכו לבד הוא רוחץ, ואינו רוחץ בשביל לכלוך כל גופו, וכשהוא רוחץ כל גופו לא יאמרו דבשביל לכלוך הוא רוחץ, שאין דרך להיות כל גופו מלוכלך. והנה

הפני יהושע הקשה קושיא זו, ומתרץ כן, וכתב שהוא דוחק נולא הביא אותה בשם הרשב"א, משום שהרשב"א נדפס בפעם הראשונה שנת תקנ"ח, והפנ"י הלך לעולמו מ' שנים קודם. אבל על השמחת יו"ט תמוה שהקשה כן משמיה דנפשיה, ותירץ בדרך אחר, ונפטר ל"ה שנים אחר שנדפס, ומסתמא לא היה לו החי' הרשב"א.

גמ' אמר רבא מי איכא מידי דבשבת שרי וכיוה"כ אסור וכו'. פי' שהרי מן הדין מותרת הטבילה, לפי שאינה בגדר רחיצה האסורה ביוכ"פ, ומטעם גזירה דמיחזי כמתקן בלבד אין ראוי לאסור, לפי שחכמים משווים גזירתם ככל דאפשר (רא"ה).

31. שערם מצויינים בהלכה

אבל לא מטבילין. פי' התוס' שלא מטבילין את המים בכלי עץ לפי שמקבל טומאה מן המים ונמצא שהוא מטביל הכלי, ואע"ג דנטמא ביו"ט, וגם אינו אלא ולד הטומאה, מ"מ אין לגרום טומאה בידיים לכלי כדי שיטבילנו, דדוקא אם נטמא כבר בולד הטומאה מותר להטבילו, אבל אסור לטמאותו על מנת להטבילו. ומכאן נראה לי ראייה בהא דכתב הרמ"א (יו"ד סי' צט ס"ו) דחלב שנפל למים ונתבטל בששים ואח"כ נפל מן המים לקדרה של בשר מותר שכבר נתבטל במים. וכתב הש"ך (ס"ק כב) בשם התו"ח דאפי' לכתחלה מותר ליתן המים בבשר כו'. וכתב הפמ"ג בשם תשו' צמח צדק מניקלשפורג (סי' פ) דאפ"ה אסור לכתחלה לבטל חלב במים כדי ליתנו אח"כ לקדרה בבשר, ומסתייע מגמרא חולין (ק"ב). והרי כסברא זו כתבו התוס' כאן.

1. תוספות מסכת ביצה דף יח עמוד ב

כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביום הכפורים - היינו דוקא להני שטובלין טבילת מצוה בזמנה אבל השתא שכל טבילות שנשותינו טובלות היינו טבילה שלא בזמנה דהן סופרות ז' נקיים מספק שהן זבות אינן טובלות בט' באב וכיוה"כ ... ועוד אומר ר"י דבזמן הזה אין טובלין לא ביוה"כ ולא בט' באב דדוקא הם שהיו עוסקין בטהרות היה צריך לטבול מיד כדי שלא יטמאו הטהרות אבל השתא דהטבילה אינה באה אלא לטהרה לבעלה יכולה היא לרחוץ ולחוף ערב יוה"כ כדי שתסרוק שערה וחופפת מעט למוצאי יום הכפורים משום דצריך חפיפה סמוך לטבילה וכן בט' באב דהא אפי' תטבול ביום הכפורים ובט' באב אסורה לבעלה.

2. העמק דבר על במדבר פרק כד פסוק ז

(ז) יזל מים וגו'. אחר שהראהו הקב"ה שבחן של בניו. הראהו שבחי הדורות משעה שנכנסו לארץ עד ימי משיח שיבא ב"ב. ולא ראה ימי הרעה רק ימי הטובה כדי לנקר את עיניו ונגמר זה הענין בפעם הרביעית. ואמר על דור השופטים שהיה להם מלחמות וגלו הרבה בקרב אוה"ע. ואנו לא ידענו ועוד היום יש מקומות שנמצאים ישראל שאומרים שהן מזמן פילגש בגבעה. ומי יודע אם לא גלו בעת שנתגברו עליהם בימי שפוט השופטים

ובלעם ראה הטוב שבזה הפרט ואמר יזל מים מדליו וזרעו במים רבים. ביאור המשל דאם מגיעים דלי מלא מים למים רבים מיקרי זריעה ומש"ה מהני השקה לטהר המים כפרש"י ביצה דף י"ז ובכורות דף כ"ב. אע"ג שמכ"מ מי הדלי עומדים בפ"ע ולא נבטלו לגמרי אלא נזרעו ונתחברו. משא"כ אם תפול טיפה מים לנהר לא שייך לומר זריעה והשקה אלא הטיפה נתבטלה בתוך הנהר. כך אם גולה מאומה אחת לחבירתה אם הגלות הוא סך רב. אזי המה עם בפ"ע עומדים ומתחברים להמושל במ. אבל אינם בטלים לגמרי משא"כ אם גולה גוי אחד באומה שלמה אזי הוא בטל לגמרי אבל לא כן ישראל שאפי' גולה קצת ממנו לאוה"ע שנמשלו למים רבים. כמאמר ישעיה הנביא הוי המון עמים רבים כהמות ימים יהמיון וכתוב מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. מכ"מ אינו בטל לגמרי. אלא מתחבר לו כדכתיב ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם אבל מכ"מ אינם בטלים לגמרי ועושים פרי לשמו ית' וזהו דבר בלעם יזל מים מדליו. אפי' אינו אלא נזילה שהוא טיפה מן הדלי. וזרעו במים רבים. מכ"מ אינו אלא כזריעה במים רבים ולא בטל ממש. והדבר מובן שאחר שהוא כזריעה שמחובר לארץ מכ"מ עושה פרי למינו כך ישראל אע"ג שהוא גולה מכ"מ בסוף יוצא ממנו זרע רשום בקרב האומה שהוא גולה ומתקדש על ידו שם שמים והוא עיקר התכלית של הגלות כמש"כ בפרשת שלח עה"פ ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ. והנה אע"ג שזה השבח ראה בלעם עוד לפני שהגיע לדור של שאול כמש"כ. מכ"מ נכלל בזה כל ימי הרעה אשר ישראל גולים לאוה"ע:

3. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ביצה דף יח עמוד ב

טבילת בעל קרי בשבת

תינה שבת ביוה"כ מאי איכא למימר. ואף על גב דגם ביו"כ היכא דהוא מלוכלך מותר לשוטפו במים, מ"מ אסור לטבול ומותר רק לנקות אותו מקום המלוכלך. ומבואר בגמ' דכל ההיתר לאדם לטבול בשבת הוא משום דנראה כמיקר, וביוה"כ הוא משום דהתירוהו אטו שבת. והנה המג"א (שכ"ו סק"ח) מביא דברי המהרי"ל (סי' ק"נ) והתרומת הדשן (סי' רנ"ה) דמחמירין שלא להקרי בשבת, משום גזירה דשמא יסחוט ומשום שנושא מים שעליו ד"א בכרמלית, וכתבו דלפי"ז יהיה אסור גם לטבול מטומאתו כיון דליכא להך טעמא דאדם נראה כמיקר. וכתב בתרומת הדשן שם דבנדה כל מאי דשרי לטבול בשבת הוא דוקא היכא דטובלת בזמנה דכה"ג לא גזרו עליה, אבל דדחתה כבר את טבילתה לא תטבול בשבת. מיהו כתב המג"א דמ"מ בעל קרי מותר לו לטבול בשבת, משום דהוא טומאה דרבנן וגבי טומאה דרבנן איתא בסוגיין דאפילו כלים מותר לטבולם בשבת. ואף על גב דבעל קרי טומאתו מדאורייתא מ"מ כיון דעכשיו כולנו טמאי מתים ולא נעשה טהור ע"י הטבילה, ואף ביטלו את חיוב דתקנת עזרא לטבול לצורך תלמוד תורה ע"כ לא חשיב כמתקן.

ובהג' הגר"א ציין למש"כ המג"א בהל' ברכת כהנים (סי' קכ"ח סק"ע) ע"ד הרמ"א שם דנהגו במדינות אלו שאין נושאים כפים אלא ביום טוב, דהב"י כתב בזה דהוא משום שמנהג כהנים לטבול לנשיאת כפים וקשה עליהם לטבול בכל יום לכן אין נשיאת כפים אלא ביום טוב, ומוסיף המג"א שם דנ"ל דמטעם זה נהגו הכהנים שלא לזקוק לנשותיהם בליל יום טוב כדי שלא יחזרו ויטמאו ביום טוב בקרי, ואף על פי שאפשר לטבול שחרית מ"מ לא נהגו לטבול ביום טוב.

ולכאורה דברי המג"א סתרי אהדדי דבהל' שבת כתב להדיא דמותר לטבול לקריו.

ונראה לומר בזה דאי"ז סתירה כלל, דבהל' ברכת כהנים מיירי בכהן שמקפידים שלא לישא כפיו בלא טבילה וע"כ חשיב כתיקון ואסור לו לטבול בשבת, משא"כ בהל' שבת לא מיירי בכהן אלא בסתמא מי שרוצה לטבול לתוספת טהרה ובזה לא חשיב כמתקן כיון דביטלו את טבילת עזרא.

אלא דעדיין יש להקשות אמאי כתב המג"א לאסור להזדקק לנשותיהם ביום טוב, הא אף לכהנים דטבילתם חשיב כתיקון מ"מ היכא דנטמא ביום טוב יש להתיר, וכדאיתא בסוגיין דבכלי הנטמא ביום טוב שרי לטבול. ונראה לומר בזה דכל ההיתר הוא דוקא היכא דנטמא כבר אבל אסור לטמאותו לכתחילה ע"מ לטבול ביום טוב, וה"ה הכא אסור להכהנים לטמאות לכתחילה ע"מ לטבול ביום טוב. ואיכא מקור לזה מדברי התוס' (ד"ה ושיון) דאין משיקין את המים בכלי עץ שלא יטמא מן המים, ואף על גב דמותר להטבילו דהא נטמא ביום טוב וגם הוה רק וולד הטומאה, מ"מ אין לגרום הטומאה לכלי בידים כדי שיטבילנו, (וכ"כ הביאור"ל).